ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ • 80΄

Διδασκαλία – Αφήγηση

Η σχολική γιορτή ως εργαλείο διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού

Κείμενο • γλώσσα • δράμα • δημιουργία

21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Η γιορτή αρχίζει μέσα στο γλωσσικό μάθημα

Το κείμενο δεν «εγκαταλείπεται» για να αρχίσει η πρόβα. Η κατανόηση, η γραμματική, η προφορική έκφραση και η δημιουργική γραφή γίνονται το υλικό της γιορτής.

1 **Παρατηρώ**

2 **Προβλέπω**

3 **Διαβάζω**

4 **Σταματώ**

5 **Διερευνώ**

6 **Αφηγούμαι**

7 **Δραματοποιώ**

8 **Συγκρίνω**

9 **Δημιουργώ**

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 • ΠΕΖΟ

Ο Αϊ-Βασίλης θα βρει τον δρόμο του

Κατερίνα Αναγνώστου

Τίτλος + εικόνα = πρώτες προβλέψεις

Απώλεια, μετακίνηση, προσμονή

Ο Ιβάν και η οικογένειά του εγκαταλείπουν τον τόπο τους κι όλα τα υπάρχοντά τους, μαζί και την Ευτυχού, τη γάτα τους, εξαιτίας της καταστροφής που προκάλεσε μια χιονοστιβάδα. Είναι παραμονές Χριστουγέννων. Στην κατασκήνωση της νέας χώρας που μεταφέρθηκαν όλα είναι χιονισμένα και στολισμένα. Ο Ιβάν είναι σκεφτικός. «Θα μπορέσει άραγε να με βρει φέτος ο Αϊ-Βασίλης;» αναρωτιέται καθώς ρίχνει το γράμμα που έγραψε για τον Αϊ-Βασίλη στο γραμματοκιβώτιο.

Είναι παραμονή Πρωτοχρονιάς και στη στολισμένη αίθουσα της κατασκήνωσης όλοι γιορτάζουν. Ο Ιβάν κοίταζε χαρούμενος τους γονείς του που χόρευαν ξέφρενα. Τους καμάρωνε. Ξαφνικά ο πατέρας, κάνοντας μια απότομη φιγούρα, τον άρπαξε παρασύροντάς τον στον χορό. Δίχως να καταλάβει, ο Ιβάν βρέθηκε στην αυλή, κάτω από το μεγάλο έλατο που ήταν στολισμένο με ολόλευκες μπάλες χιονιού.

Το κουτί κάτω από το δέντρο

Άρχισαν να χορεύουν και οι τρεις τους γύρω απ’ το δέντρο και ξαφνικά η μαμά φώναξε:
— Α! Ένα όμορφο κουτί κάτω απ’ το δέντρο!
— Για να δούμε, Ιβάν, άνοιξε το κουτί, είπε ο πατέρας και τον παρέσυρε χορεύοντας μαζί του.
— Μα πατέρα… δεν ξέρουμε για ποιον είναι αυτό το κουτί, δίστασε ο Ιβάν.
— Για να δούμε τότε… Ίσως γράφει για ποιον είναι, είπε η μαμά κι έσκυψε και διάβασε πάνω από το κουτί:
Για τον Ιβάν
Κατασκηνώσεις Ακριτοβουνίου

ΣΤΟΠ: Θα το ανοίξει; Τι μπορεί να υπάρχει μέσα;

Η Ασπρουλού

— Άνοιξέ το, επέμενε ο πατέρας. Ένας περίεργος θόρυβος ακουγόταν μέσα απ’ το κουτί.
— Κάνε γρήγορα, επιτέλους… Ξεπαγιάσαμε, διαμαρτυρήθηκε η μαμά.
Και τότε, μπροστά στα μάτια όλων, μέσα απ’ το κουτί ξεπρόβαλε ένα γατάκι. Ήταν ολόασπρο και φορούσε μια κόκκινη κορδέλα στον λαιμό, ολόιδια με κείνη που φορούσε η μαμά στα μαλλιά της τις γιορτές. Τους κοίταξε φοβισμένο, ενώ έτρεμε λιγάκι απ’ το κρύο.

— Ω, πόσο μοιάζει με την Ευτυχού! φώναξε ο Ιβάν και πήρε στην αγκαλιά του το γατάκι για να το ζεστάνει. Οι γονείς του κοιτάχτηκαν στα μάτια χαρούμενοι.
— Και πώς θα το ονομάσεις; ρώτησαν.
— Ασπρουλού, είπε με σιγουριά ο Ιβάν κι έπειτα γέλασε χαρούμενα. Ασπρουλού είναι ό,τι πρέπει νομίζω…
— Ωραία ιδέα, είπε η μαμά. Ώρα για ύπνο όμως γιατί αν μείνουμε κι άλλο εδώ θα ξεπαγιάσουμε κι εμείς και η Ασπρουλού σου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 • ΠΟΙΗΜΑ

Χριστουγεννιάτικο δέντρο

Ρένα Καρθαίου

Τί βλέπουμε πριν διαβάσουμε;

ΚΕΊΜΕΝΟ 2

Χριστουγεννιάτικο δέντρο

Καμπανούλες, καμπανούλες
κρεμαστές μικρές χαρούλες,
και μπαμπάκι αντί για χιόνια
στα μικρά του δέντρου κλώνια.

Μπάλες μπάλες και κεράκια
κι αναμμένα φαναράκια,
και παιχνίδια κι αγγελούδια
κι άλλα χίλια δυο καλούδια.

Κάτω χαμηλά στη βάση
μάγοι και βοσκοί έχουν φτάσει,
και προς της κορφής τα μέρη
φέγγει λαμπερό ένα αστέρι.

Το εισιτήριο για το κείμενο

Πριν από την ανάγνωση, οι μαθητές «αγοράζουν» την είσοδό τους στο κείμενο με προσεκτική παρατήρηση.

ΠΑΡΑΤΗΡΩ

τίτλο • εικόνα • έκταση • μορφή • κειμενικό είδος

ΠΡΟΒΛΕΠΩ

Τι περιμένω να συμβεί; Ποιο στοιχείο με οδηγεί;

Τι άλλο μπορεί να χωρέσει στο εισιτήριο;

Μορφή

πεζό ή ποίημα • παράγραφοι ή στροφές • διάλογος

Τυπογραφία

μέγεθος και κατεύθυνση τίτλου • έντονα ή πλάγια γράμματα

Εικόνα

μέγεθος • θέση • χρώματα • σχέση με τον τίτλο

Σημεία

εισαγωγικά • παύλες διαλόγου • ερωτηματικό • θαυμαστικό

Πλαίσιο

ενότητα βιβλίου • εποχή • πιθανό κοινό • σκοπός

Λεξιλόγιο

παρατηρώ • εντοπίζω • υποθέτω • τεκμηριώνω • συγκρίνω

Από την εμπειρία στους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Προβλέπει, εντοπίζει πληροφορίες, τεκμηριώνει και συμπεραίνει.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΓΝΩΣΗ

Αναγνωρίζει μορφολογικά και συντακτικά στοιχεία και εξηγεί τη λειτουργία τους.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Διατυπώνει ερωτήσεις, αναλαμβάνει ρόλο, ακούει και επιχειρηματολογεί.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Μετασχηματίζει το κείμενο και παράγει νέο λόγο για πραγματικό κοινό.

Η γιορτή λειτουργεί ως αυθεντικό επικοινωνιακό πλαίσιο και ως ορατό προϊόν μάθησης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 2

Το παιχνίδι ΣΤΟΠ

Η ανάγνωση γίνεται προσδοκία. Σταματάμε πριν από κρίσιμη λέξη, φράση ή γεγονός και ζητούμε συμπλήρωση.

1

Ακούω

την πρόταση ως το σημείο της παύσης

2

Προβλέπω

τη λέξη ή την εξέλιξη

3

Αιτιολογώ

με γραμματικό και νοηματικό στοιχείο

4

Ελέγχω

με το αυθεντικό κείμενο

Σημείο καμπής: «Άνοιξέ το…»

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 3

Το γραμματικό μικροσκόπιο

Ουσιαστικό

πτώση • αριθμός • γένος

Ρήμα

χρόνος • πρόσωπο • έγκλιση

Επίθετο

συμφωνία • βαθμός • αντίθετο

Σύνταξη

υποκείμενο • αντικείμενο • προσδιορισμοί

Συνοχή

αντωνυμίες • σύνδεσμοι • επαναλήψεις

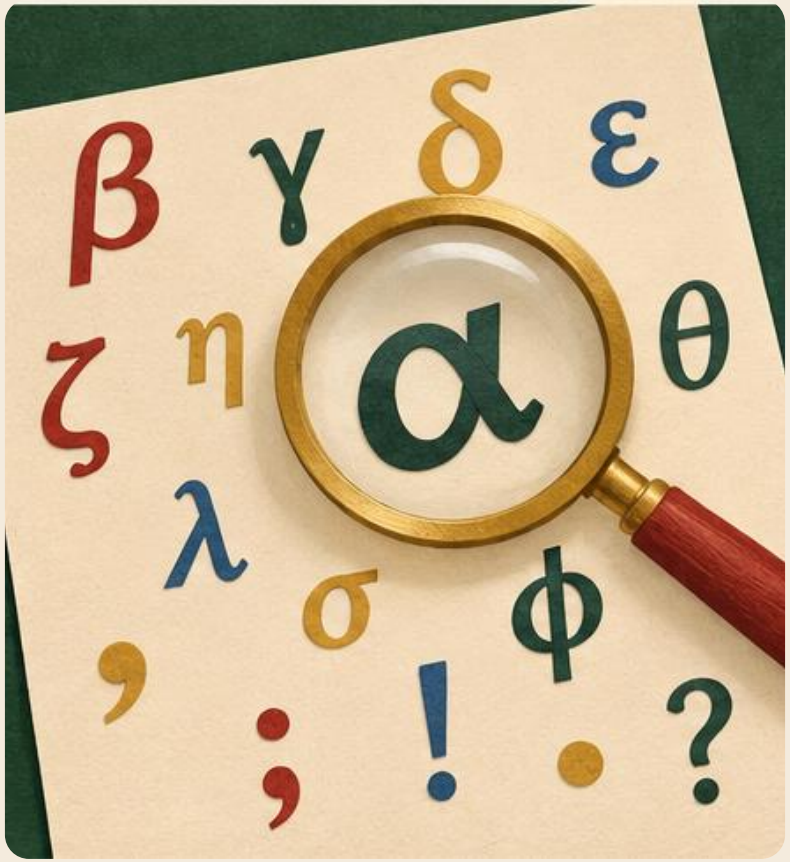

25΄-35΄

Η ίδια δραστηριότητα σε τρία επίπεδα

Στήριξη

Επιλογή ανάμεσα σε δύο λέξεις

Έτοιμα γλωσσικά πλαίσια

Χρήση εικόνων ή καρτών

Βασικό

Ελεύθερη συμπλήρωση

Ονομασία μέρους του λόγου

Μία γραμματική μετατροπή

Επέκταση

Πολλαπλές πιθανές λέξεις

Αλλαγή σύνταξης ή χρόνου

Συζήτηση για ύφος και αποτέλεσμα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 4

Το βουνό της αφήγησης σε πέντε στάδια

Κορύφωση: όταν ανοίγει το κουτί και αποκαλύπτεται το γατάκι

35΄-45΄

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 5

Παγωμένες εικόνες: το αφήγημα με τα σώματα

Κάθε ομάδα δημιουργεί μία ακίνητη σκηνή. Με τη σειρά, οι εικόνες σχηματίζουν τη διαδρομή της ιστορίας.

1	2	3	4	5
Η αναχώρηση	Η κατασκήνωση	Η γιορτή	Το κουτί	Η Ασπρουλού

Άγγιγμα στον ώμο: κάθε μορφή λέει μία σκέψη ή μία φράση του ρόλου της.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 6

Μεταφέρουμε την ιστορία σε άλλο ιστορικό πλαίσιο

Ο Ιβάν μπορεί να γίνει ο Σωτήρης, ένα παιδί της Κύπρου το 1974, ένα παιδί της Γάζας ή της Ουκρανίας.

ΤΙ ΑΛΛΑΖΕΙ;

τόπος • χρόνος • αιτία μετακίνησης • αντικείμενα • πρόσωπα

ΤΙ ΜΕΝΕΙ;

φόβος • απώλεια • ανάγκη για ασφάλεια • προσμονή • ελπίδα

Σκηνική εικόνα: οι γείτονες και η οικογένεια γύρω από το αντίσκηνο. Κάθε σώμα προσθέτει μία σχέση και μία ιστορία.

Πλαίσιο ασφάλειας: χωρίς αναπαράσταση βίας, χωρίς προσωπικές αποκαλύψεις, με δικαίωμα αποχής.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 7

Ρόλος στον τοίχο

Σχεδιάζουμε το περίγραμμα του Ιβάν. Το εσωτερικό και το εξωτερικό του περιγράμματος γίνονται δύο διαφορετικά πεδία γλώσσας.

ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΡΟΛΟ

Τι σκέφτεται;
Τι φοβάται;
Τι ελπίζει;
Τι θυμάται;

ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΟΛΟ

Τι γνωρίζουμε γι’ αυτόν;
Τι λένε ή κάνουν οι άλλοι;
Ποια στοιχεία δίνει το κείμενο;

Απόδειξη από το κείμενο + συμπέρασμα

45΄-57΄

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 8

Πριν από την καυτή καρέκλα, γράφουμε τις ερωτήσεις

Η γραφή προηγείται της προφορικής δραματοποίησης. Έτσι οι ερωτήσεις γίνονται ουσιαστικές, ποικίλες και γλωσσικά επεξεργασμένες.

Πληροφορία

Πού βρισκόσουν όταν...;

Συναίσθημα

Πώς ένιωσες όταν...;

Κίνητρο

Γιατί δίστασες να...;

Υπόθεση

Τι θα έκανες αν...;

Αξιολόγηση

Πιστεύεις ότι ήταν σωστό...;

Μέλλον

Τι ελπίζεις από εδώ και πέρα;

45΄-57΄

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 9

Καυτή καρέκλα

Ένας μαθητής αναλαμβάνει τον ρόλο του Ιβάν. Οι υπόλοιποι χρησιμοποιούν τις γραπτές ερωτήσεις τους.

Ο ΡΟΛΟΣ

Απαντά σε πρώτο πρόσωπο και παραμένει συνεπής με τα στοιχεία του κειμένου.

ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

Ακούει, ζητά διευκρίνιση και διατυπώνει ερώτηση συνέχειας.

45΄-57΄

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 10

Διάδρομος της σκέψης

Δύο γραμμές υποστηρίζουν διαφορετικές θέσεις. Ο Ιβάν περνά ανάμεσά τους και ακούει τα επιχειρήματα.

ΓΡΑΜΜΗ Α

«Άνοιξε το κουτί, επειδή...»

ΓΡΑΜΜΗ Β

«Μην ανοίξεις το κουτί, επειδή...»

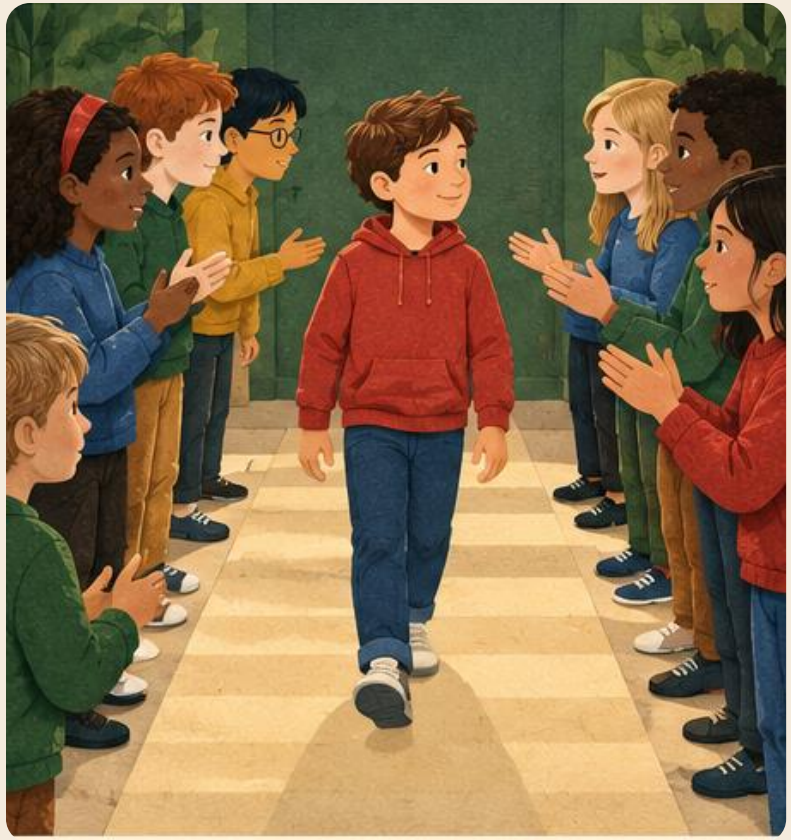

Στο τέλος ο ήρωας αποφασίζει και αιτιολογεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 11

Από τον διάδρομο σε σύντομο debate

Η ίδια διάταξη μετατρέπεται σε οργανωμένη αντιπαράθεση. Οι μαθητές δεν επαναλαμβάνουν απλώς γνώμες· απαντούν σε επιχείρημα.

1. Θέση

Διατυπώνω καθαρά τι υποστηρίζω.

2. Τεκμήριο

Χρησιμοποιώ στοιχείο από το κείμενο.

3. Αντίλογος

Αναφέρομαι στο επιχείρημα της άλλης ομάδας.

4. Συμπέρασμα

Επαναδιατυπώνω τη θέση μου.

45΄-57΄

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 12

Γρήγορη επεξεργασία του ποιήματος

Στο ποίημα επαναλαμβάνουμε την ίδια διαδρομή σε συμπυκνωμένη μορφή.

Μορφή

3 στροφές • 4 στίχοι σε κάθε στροφή

Εικόνες

στολίδια • φως • βάση • κορυφή

Λέξεις

υποκοριστικά • επίθετα • πληθυντικός

Ήχος

ρυθμός • επανάληψη • τελικές ομοιότητες

Κίνηση

από τα κλαδιά προς τη βάση και ξανά στην κορυφή

Νόημα

το δέντρο γίνεται μικρή σκηνή της Γέννησης

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 13

Ομοιοκαταληξία και νέα στροφή

Το ποίημα οργανώνεται κυρίως σε ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία: ΑΑΒΒ.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

καμπανούλες / χαρούλες
χιόνια / κλώνια

ΠΡΟΣΟΧΗ

φτάσει / βάση: ατελής ή χαλαρή ηχητική αντιστοιχία

Γράφουμε μία επιπλέον στροφή

- τέσσερις στίχοι
- παρόμοιος ρυθμός
- ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία
- ένα νέο στολίδι ή πρόσωπο
- λέξεις που ταιριάζουν στο ύφος

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 14 • 65΄–72΄

Το δέντρο και το σκηνικό παζλ της Γέννησης

Κάθε παιδί ή ομάδα:

1. γράφει ή επιλέγει ένα δίστιχο
2. το απαγγέλλει
3. τοποθετεί ένα στολίδι
4. προσθέτει το σώμα του στη σκηνική εικόνα

Τελευταίο μπαίνει το αστέρι

Τραγούδια, μετάβαση και συμμετοχή όλων

ΑΡΧΗ

Μικρό τραγούδι ή οργανική εισαγωγή. Το δέντρο είναι ακόμη άδειο.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Δίστιχα, στολίδια και σώματα προστίθενται διαδοχικά. Ένα ή δύο τραγούδια λειτουργούν ως γέφυρες.

ΚΟΡΥΦΩΣΗ

Το αστέρι τοποθετείται τελευταίο. Η σκηνική εικόνα της Γέννησης ολοκληρώνεται.

ΚΛΕΙΣΙΜΟ

Όλοι μαζί λένε ή τραγουδούν το τελευταίο μέρος. Κανένα παιδί δεν μένει χωρίς φωνή ή ρόλο.

Μικρές φράσεις • χορωδιακός λόγος • ομαδικά δίστιχα • κινήσεις • μουσική

Συγκρίνουμε πεζό και ποίημα

	ΠΕΖΟ	ΠΟΙΗΜΑ
Κειμενικό είδος	αφήγηση	ποίημα
Οργάνωση	παράγραφοι • επεισόδια	στροφές • στίχοι
Γλώσσα	ρήματα δράσης • διάλογος	ρυθμός • επανάληψη • ομοιοκαταληξία
Εικόνες	χώρος και γεγονότα	στολίδια και συμβολισμοί
Σκηνή	ρόλοι • σύγκρουση • απόφαση	χορωδιακός λόγος • σύνθεση εικόνας
Κοινός άξονας	προσμονή • δώρο • ελπίδα	φως • κοινότητα • Γέννηση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΑ 16

Ο ιστός της αράχνης ως αξιολόγηση

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ

«Τι γνωρίζουμε ήδη για το θέμα;»
Διαγνωστική αποτύπωση και ενεργοποίηση προϋπάρχουσας γνώσης.

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ

«Ένα πράγμα που έμαθα / θα δοκιμάσω…»
Κάθε συμμετέχων κρατά το νήμα, μιλά και το δίνει σε άλλον.

Υλικό: ένα κουβάρι μαλλί

Η σχολική γιορτή ως τελικό προϊόν μάθησης

Όταν η γιορτή προκύπτει από το κείμενο, κάθε παιδί έχει κάτι να κατανοήσει, να πει, να γράψει, να μετασχηματίσει και να μοιραστεί.

Δεν «κάνουμε πρόβα αντί για μάθημα». Κάνουμε το μάθημα υλικό της γιορτής.

Ευχαριστώ